

ΜΙΑ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗ ΜΑΤΙΑ

στο πολυτονικό μέσα από προσωπική αφήγησι

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ

*Χημικός Παν/μιου Αθηνών, Εκπαιδευτικός στο Είδικο Λύκειο Κωφών
& Βαρηκών Αγίας Παρασκευής*

Στην πρόσφατη αντιπαράθεσι που έχει αναζωπυρωθή ανάμεσα σε υποστηρικτές του πολυτονικού και υποστηρικτές του μονοτονικού διακρίνω μια έναγωνία απελπισία. Το κλίμα μοιάζει να έχει πολωθεί, και τα διάφορα επιχειρήματα και αντιεπιχειρήματα μοιάζουν να επαναλαμβάνονται σαν ήχώ. Ίσως και λίγη δόσι άμηχανίας, λές και δείχνει να χρωματίση την πόλωσι με μία νότα μελαγχολίας. Μόνο άσπρο ή μαύρο; Μόνο ναι ή μόνον όχι στους τόνους και τα πνεύματα; Δεν θά το έθετα έτσι. Μπορούμε να ζωγραφίσουμε ένα τοπιο μέσα από μία άπειρία προοπτικών, μπορούμε να λύσουμε ένα πρόβλημα μέσα από μία ποικιλία διαφορετικών προσεγγίσεων. Υπάρχουν και διαφορετικές ματιές. Οι προσωπικές αφηγήσεις είναι ανεκτίμητες, διότι αποκαλύπτουν διαφορετικές ματιές σε αντίστοιχες, διαφορετικές όψεις ενός θέματος. Οι προσωπικές αφηγήσεις δεν επιχειρούν ν' αποδείξουν, απλά να δείξουν. Να δείξουν κάτι πέρα από τα αυτόνόητα, πέρα από τα δεδομένα.

Είμαι χημικός και γλωσσολόγος, άνηκοος από τα τρία μου χρόνια, εκπαιδευώ άνηκοους και βαρηκοους μαθητές εδώ και πάνω από είκοσι χρόνια, και γράφω αυτή την αφήγησι στο πολυτονικό. Γιατί την γράφω; Όχι για να παρουσιάσω μία πραγματεία για το πολυτονικό. Ούτε για να προβάλλω επιχειρήματα για τους τόνους και τα πνεύματα, προσπαθώντας να τα τεκμηριώσω με διάφορες γλωσσολογικές θέσεις. Δεν είναι εδώ ο κατάλληλος χώρος. Γράφω αυτή την αφήγησι έτσι αυθόρμητα, για να επικοινωνήσω ανθρώπινα με τους άναγνώστες, να μοιραστώ μαζί με άλλους ανθρώπους μία διαφορετική, προσωπική ματιά στο τί μπορεί να σημαίνει το πολυτονικό σε κάποιες ιδιαίτερες περιστάσεις, πού κατά κανένα τρόπο δεν θά μπορούσαν να θεωρηθούν αυτόνόητες, δεδομένες ή αντιπροσωπευτικές.

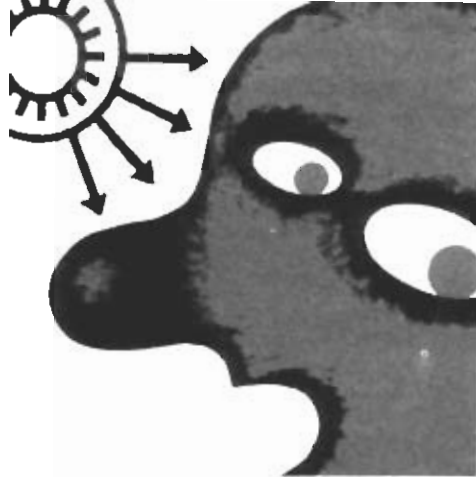
Δεν θυμάμαι τον ήχο. Δεν θυμάμαι τί είναι ν' άκουσ, ν' άφουγκράζεσαι, να τραγουδάς. Τί μπορεί να θυμάται κανείς από κάτι που έπαψε να ύπαρξη μόλις σε ηλικία τριών χρονών, από κάτι που χάνεται βαθιά πίσω στον χρόνο; Η λήθη σκέπασε τις φωνές που άκουγα, την δικιά μου φωνή, το τραγουδι, την μουσική. Αλλά δεν σκέπασε την γλώσσα. Με πείσμα κι όρμη ή άγουρη άκόμα γλώσσα ενός μικρού παιδιου τριών χρονών διαπέρασε το απειλητικό μαγνάδι της λήθης και μετουσιώθηκε στην γραφή, όπου συνέχισε την εξέλικτη της πορεία. Οι φθόγγοι έγιναν γράμματα, το άφτι έγινε μάτι, ή φωνή έγινε μολύβι και χαρτί. Και ή γλωσσική μελωδία, εκείνο το απαράμιλλο και σαγηνευτικό τραγουδι πού ή ελληνική γλώσσα έβγαζε άπ' την ψυχή της, μεταλαμπαδεύτηκε στους τόνους και στα πνεύματα.

Θυμάμαι εκείνη την εποχή πολυ έντονα. Καθώς όρμούσα να έξερευνήσω τον κόσμο της γραπτής ελληνικής μέσα από τον κατακλυσμό των βιβλίων, καθώς άπλωνα διαρκώς και νέους μικρούς γλωσσικούς κόσμους πάνω στο χαρτί, οι τόνοι και τα πνεύματα άσκούσαν πάνω μου μία άκαταμαχητη, συναρπαστική και άποφασιστική έλξι. Όχι μόνο με βοηθούσαν να όργανώνω σταδιακά την άναγνωστική και την γραπτή λειτουργία, να άναπτύσσω μία συγκροτημένη άυτοπειθαρχία κάθε φορά πού διάβαζα και έγραφα, να όξύνω και να διευρύνω διαρκώς και περισσότερο την όπτική μου αντίληψη, αλλά και με καθιστούσαν ικανό να βγαζω νόημα, ιδιαίτερα κατά την άνάγνωσι, πολλές φορές κιόλας προτού το μάτι μου σαρώση τα γράμματα. Κι άκόμα, οι τόνοι και τα πνεύματα με βοηθούσαν να ταξιδεύω πίσω στον χρόνο, να έξερενώ την έτυμολογία πολλών

άγνωστων λέξεων της ελληνικής πού συναντούσα και να βγάζω νόημα από κεινες. Δεν μπορούσα, όμως, τότε να τό εξηγήσω. Το βίωνα, τό ένοιωθα, αλλά δεν είχα τότε άκόμα τις γνώσεις για να τό κατανοήσω. Εκείνη ή βιωματική έμπειρία, την όποια φρόντιζα με έπιμέλεια να καλλιεργώ, μου έδειχνε ότι οι τόνοι και τα πνεύματα είχαν μία πολυ μεγάλη άξια στην γραπτή άναπαράστασι της ελληνικής. Ήταν σαν να μπορούσα να «βλέπω» τον ήχο, την μουσικότητα, τό τραγουδι των λέξεων, να «βλέπω» ένα συναρπαστικό ρυθμικό άνεβοκατέβασμα πού είχε, ώστόσο, μέσα του κι' ένα τεράστιο νοηματοδοτικό περιεχόμενο.

Μεγάλωσα και μεστώθηκα με τό πολυτονικό. Ο κόσμος μου ήταν ό κόσμος της γραπτης γλώσσας. Ένας κόσμος άπροσμέτρητα συναρπαστικός, γιοματος σχημα, μορφη, χρώμα, μία φαντασμαγορία γνώσεων συνυφασμένων μ' ένα καλειδοσκόπιο όπτικων γλωσσικών μορφών. Και τό πολυτονικό έμοιαζε για μένα να 'ναι τό ύφάδι της γλώσσας μου, ένω τα γράμματα ήταν τό στημόνι. Έγινα ένα μαζί του. Από κεκτημένη ταχύτητα είχα συνηθισει ήδη να προβάλλω την γλώσσα παντού σ' ό,τι μάθαινα, όπως έγινε και στην χημεία πού σπούδασα άργότερα. Η χημεία, ήταν για μένα ή πολυχρωμη γραμματική της γλώσσας των ύλικών μορφών, με τό στημόνι και τό ύφάδι της.

Όταν έγινα είκοσι δύο χρονών, τελειώνοντας τις σπουδές μου στην χημεία, ήλθα άντιμέτωπος με μίαν είδησι πού με γέμισε άμηχανία, άπορία, στενωχώρια. Το πολυτονικό είχε καταργηθή και άντικατασταθή νομοθετικά από

έποχή συνεργαζόμενον και με έκδοτες, μεταφράζοντας διάφορα λογοτεχνικά έργα από τα αγγλικά και τα γερμανικά, όποτε ούτως ή άλλως ήμουν αναγκασμένος να γραφω στο μονοτονικό, διότι κανένας έκδοτης από κείνους που ήξερα δεν δεχόταν πλέον κείμενα στο πολυτονικό. Συνήθισα, λοιπόν, σχετικά γρήγορα να γραφω στο μονοτονικό.

Τα αποτελέσματα της δοκιμής, όπως τ'αθυμάμαι, ήταν για μένα μια άφορμή έντονου γλωσσικού προβληματισμού και βαθιάς ανησυχίας για το γλωσσικό μου μέλλον. Ναι μάλιστα, σε άρχικη φάση διαπίστωση ότι έγγραφα αισθητά πιο γρήγορα στο μονοτονικό, διότι το χέρι μου έκανε πολύ λιγότερες κινήσεις για να αποδώσει την όπτική εικόνα των λέξεων. Όμως, με τον καιρό, έβλεπα ότι αυτή ή αύξηση της ταχύτητας είχε και μια σκοτεινή πλευρά. Αρχισα να κάνω βαθμιαία και πιο συχνά μορφολογικά και συντακτικά λαθη, τα όποια διαπιστώνω κάθε φορά που πήγαινα πίσω στο κείμενο να τό ξαναδώ, να τό επεξεργαστώ, να τό εμπλουτίσω. Συγχύστηκα. Με το πολυτονικό δεν έκανα ποτέ τέτοια λαθη. Αναρωτήθηκα, τι άραγε μπορεί να έφταιγε. Ένοιωθα μέσα μου μια περίεργη δυσφορία, μια δυσανεξία που με αναστάτωνε. Δεν μπορούσα, όμως, να κάνω αλλιώς. Τα κείμενα που έγγραφα «έπρεπε» να είναι γραμμένα σε μονοτονικό. Αλλιώς δεν θα είχα έλπιδα για δουλεία.

Με την άνάγνωσι τα πράγματα τήγαιναν από το κακό στο χειρότερο. Το μάτι μου χόρευε άσυντόνιστα καθώς σάρωνε τις τυπωμένες σελίδες. Οί λέξεις έμοιαζαν να γλιστρανε κάτω άπ'τό βλέμμα μου, να ξεφεύγουν από την όπτική μου άντίληψη. Όλο και συχνότερα αναγκαζόμουν να ξαναδιαβάσω τις προτάσεις, για να αποκρυπτογραφήσω τό νόημά τους. Όλο και συχνότερα έπεφτα πάνω σε φράσεις με διαφορετική σημασία, που με άνάγκαζαν να κάνω έπιλογή μεταξύ διαφόρων πιθανών νοημάτων, για να συνεχίσω αξιοπίστα την άνάγνωσι. Ένω στο παρελθόν με τό πολυτονικό μπορούσα να διαβάσω μέχρι και ογδοντα με έκατό σελίδες κανονικού βιβλίου την ώρα, τό μονοτονικό συρρίκνωσε την άναγνωστική μου ταχύτητα στις τριάντα με σαράντα τό πολύ σελίδες την ώρα.

Δέν μπορούσα άκόμα να έξηγήσω αυτό που μου συνέβαινε. Δέν είχα τις άπαραίτητες γνώσεις, αλλά ούτε και τον χρόνο για ν' άσχοληθώ. Έκείνο που ένοιωθα πιεστικά αλλά άρρητα, ήταν ότι με τό μονοτονικό είχα χάσει ένα άποτελεσματικό τιμόνι, ότι δέν ήμουν πλέον σε θέση να κατευθυνθώ με άυτοπειθαρχία και αξιοπιστία στον πο-

λύτιμο για μένα κόσμο του γραπτού λόγου. Αναστατώθηκα και στενοχωρηθηκα τρομερά. Ένοιωθα τό στηριγμά μου να διαλύεται, να εξαφανίζεται κάτω από τα ποδια μου. Πολλοί άνθρωποι, όμως, στο κοινωνικό μου περιβάλλον έμοιαζαν μάλλον άνακουφισμένοι από αυτή την μεταρρύθμισι. Μου έλεγαν μ' ένθουσιασμό πόσο πιο εύκολα και γρήγορα έγγραφαν και διάβαζαν με τό μονοτονικό. Άκρα του τάφου σιωπή. Η στρυγγή, παγερή σιωπή της άπελπισίας, του μουγγού θρήνου. Η άνυποφορη άνατριχίλα της άπολυτης άνημπορίας.

Τι μπορούσα να πώ; Τι μπορούσα ν' άντιπροβάλω; Τίποτα. Ο δικός μου γλωσσικός κόσμος ήταν ό κόσμος του γραπτού λόγου. Ό,τι είχα γίνει ως εκείνη την στιγμή, τό χρωστούσα στην πολυτονική γραπτή έλληνική. Ο δικός τους γλωσσικός κόσμος ήταν ό ζωντανός προφορικός λόγος, άπρόσιτος σε μένα. Η γραφή ήταν για κείνους ένα δευτερογενές υποκατάστατο. Επόμενο ήταν, σκέφτηκα, να κόβουν και να ράβουν τον γραπτό λόγο για να τον συνταιριάξουν με την ζωντανή, φυσική έκφορά της γλώσσας που άκουγαν και μιλούσαν. Έμοιαζε εύλογοφανές. Τό σεβαστηκα μέσα στην σιωπή μου. Αλλά έπρεπε και να κάνω κάτι και για μένα. Για να συνεχίσω. Να μην καταρρεύσω όριστικά.

Αποφάσισα να έλασκήσω μέσα μου την δεξιότητα να θέτω τό πολυτονικό άνάμεσα σε μένα και στα μονοτονικά δείγματα γραφής που διάβαζα κι' έγγραφα, σαν ένα είδος ήθμου, σαν ένα διαμεσολαβητικό διορθωτικό φακό. Έκπαιδεύσα τό μάτι μου ν' άντιλαμβάνεται την πολυτονική γραφή διαβάζοντας μονοτονική γραφή. Έξάσκησα τό χέρι μου να λειτουργη πολυτονικά γράφοντας μονοτονικά. Δέν ήταν ό,τι καλύτερο, αλλά πάντως ήταν κάτι. Μου έμεινε, όμως, τό παράπονο. Δέν έβλεπα πλέον την μελωδία των λέξεων, τό τραγούδι της ψυχής τους, να διανθίζει τις σελίδες. Η άνάγνωσι και ή γραφή έπαψαν να μου προσφέρουν εκείνη την μεγαλειώδη άπόλαυσι και συγκίνηση. Σφράγισα τον πολύτιμο θησαυρό μου ζωντανό μέσα μου και απλά περιμένα να γινή κάτι, ν' αλλάξη κάτι. Ποτέ δέν άπαρηγήθηκα τό πολυτονικό.

Άίγα χρόνια μετά από την καθιέρωση του μονοτονικού άρχισα να εκπαιδεύω άνήκοους και βαρήκοους μαθητές. Ήταν τότε μια κρίσιμη καμπή στην ζωή μου, ή όποια μου έδωσε άποφασιστικά κήνητρα να στραφώ στην συστηματική μελέτη του γλωσσικού φαινομένου στην όλότητα του και να σπουδάσω γλωσσολογία. Ήταν πλέον σαφές για μένα ότι

τό μονοτονικό. Δέν είχα πάρει χαμπάρι του τι είχε στο μεταξύ μεσολαβήσει. Όπου κι' άν ρώτησα, όπου κι' άν έψαξα, πάντα όρθωνόταν μπροστά μου, σαν ήχώ, ή ίδια άκαμπτη και στερεοτυπη δικαιολογία, που έμοιαζε να μίν σηκώνη και πολλές άντιρρήσεις: «Τι να τα κάμης πιά τα πνεύματα και τους τόνους; Είναι άχρηστα στολίδια. Χωρίς αυτά, όλοι μας θα γράφουμε πιο εύκολα, πιο γρήγορα, πιο σωστά. Έχουμε πολύ σημαντικότερα πράματα να μάθουμε, για να σπαταλάμε τον πολύτιμο χρόνο μας σ' αυτές τις άχρηστες διακοσμήσεις.» Ταράχτηκα. Συνειδητοποίησα ξαφνικά ότι ζούσα σ' ένα γλωσσικό κόσμο που δέν είχε και πολλά κοινά με τον γλωσσικό κόσμο των εύηκών. Σκέφτηκα ότι, άφου οι άλλοι άκουγαν και μιλούσαν άμεσα και άβιαστα την προφορική έλληνική, προφανώς ή ζωντανή άκρόασι και όμιλία θα είχαν πιο μεγάλη σημασία και αξία για κείνους, παρά ή γραπτή έλληνική. Δέν μπορούσα τότε να έρμηνεύσω αλλιώς την δικαιολογία αυτή. Ήταν φανερό ότι με την καθιέρωση του μονοτονικού είχε γίνει προσπάθεια να προσαρμοσθή ή γραπτή αναπαράστασι της έλληνικής πιο κοντα στην πρωτογενή, ήχητική της μορφή. «Να γράφουμε όπως μιλάμε, τίποτα περισσότερο και τίποτα λιγότερο», αυτή ήταν ή μόνιμη έπωδος που συνόδευε τότε εκείνη την όρθογραφική μεταρρύθμισι από τό πολυτονικό στο μονοτονικό.

Ήταν, όμως, πράγματι έτσι; Κεφτηκα να δοκιμάσω στον έαυτό μου την μονοτονική μεταρρύθμισι. Σαμπως να είχα άλλην έπιλογή; Βαλθηκα να μελετήσω την έπίδρασι που θα είχε στην άντίληψη και στην διανοησι μου ό έλληνικός γραπτός λόγος, ό άνεκτίμητος θησαυρός μου, άπογυμνωμένος από τους τόνους και τα πνεύματα. «Πού ξέρεις», είπα στον έαυτο μου, «μπορεί οι άλλοι να χουν δικιο. Αφού εκείνοι άκουουν, ενώ εσύ όχι, κατι παραπάνω θα έξουν για να καθιερώσουν τό μονοτονικό.» Έκείνη την

οι άνθρωποι επικοινωνούν άβιαστα και φυσικά με τις κινηματικές γλώσσες, όπως οι εὐήκοοι επικοινωνούν μεταξύ τους προφορικά. Η διαφορά ήταν ότι οι κινηματικές γλώσσες δεν διέθεταν γραπτους κώδικες. Είχα την κινηματική μου γλώσσα.

Η ένασχολησί μου με την γλωσσολογία διευρύνει άπροσμετρητα τον γλωσσικό μου κόσμο. Επιτέλους μπορούσα να δώσω αξιοπιστες απαντήσεις. Επιτέλους μπορούσα να έρμηνευσω όλα εκείνα τα θαυμαστά και συναρπαστικά έρωτήματα, να χαρακτηρηγήω την πορεία μου μέσα από τον θησαυρό της γραπτης γλώσσας, να κατανοήσω τι σημαίνει για μένα ή σχέση μου με τον γραπτό λόγο. Έγινα πάλι ένα μικρό παιδί που ανακαλύπτει κι έρευνουσι πρωτόγνωρους κόσμους, έρμηνευόντας τους κιόλας.

Μέσα σ' όλα εκείνα που έμαθα από την γλωσσολογία ήταν και ή άποφασιστική συμβολή της προσωδίας μιας φυσικής γλώσσας στην άποτελεσματική μεταβίβασι του νοήματος. Όλες οι γλώσσες, κινηματικές και όμιλούμενες, διαθέτουν κάποια προσωδιακά στοιχεία, άλλα κοινά κι άλλα ιδιαίτερα. Αυτά τα προσωδιακά στοιχεία δείχνουν να κατευθύνουν την ζωντανή έκφορά του λόγου, αλλά οι αίτιες γι' αυτό παραμένουν άκομα άγνωστες. Πάντως, όταν μία φυσική γλώσσα άποκτά γραπτό κώδικα, καταβάλλεται προσπάθεια για την αναπαράστασι όχι μόνο φθογγων, αλλά και της προσωδίας, όποια μορφή και αν έχη αυτή. Κάποια συστήματα γραφής τό κατορθώνουν, κάποια άλλα όχι.

Αυτή ή διαπίστωση με βοήθησε να κατανοήσω την μαγευτική έλξι που άσκουσαν πάνω μου οι τόνοι και τα πνεύματα, τότε που μάθαινα άναγνωσι και γραφή. Το πολυτονικό ήταν προφανώς τό όπτικό άποτύπωμα μιας προσωδίας της έλληνικής γλώσσας, άγνωστης κι άπροσπέλαστης σε μένα, διότι δεν μπορούσα να την άκούσω. Κατανοήσα, λοιπόν, ότι εκείνο που είχα τόσο ισχυρά οικειοποιηθι σε σχέση με τους τόνους και τα πνεύματα δεν ήταν τίποτ' άλλο παρά μία όπτική προσώδια, ή όποια με την σειρά της κατεύθυνε πειθαρχημένα και παστρικά την πρόσληψι και την έκφρασι γραπτών κειμένων. Τολμώ μάλιστα να όμολογήσω ότι απ' όλα τα σημάδια του πολυτονικού ή δασεια και ή περισπωμένη είχαν τότε για μένα τό μεγαλύτερο προσωδιακό δυναμικό. Διόλου περιεργο που ή προσωδια αυτή μου μεταβίβαζε κιόλας κάποιες φορές τό νόημα, προτού τό μάτι μου σαρώση τα γράμματα καθ' ένατα. Αυτό έξηγουσε και τις άρχικες δυσκο-

λιες που αντιμετώπισα μεταγενέστερα στην χρηση του μονοτονικού.

Δέν γνωρίζω, και κατά πάσα πιθανότητα δεν θα γνωρίσω ποτέ, τι είδους προσωδιακά στοιχεία έχουν άπομεινει σήμερα στην φυσική, ζωντανή έλληνική. Είναι πιθανό να έχω οικειοποιηθι κάποια προγενέστερη μορφή προσωδίας, την όποια μόνο γραπτά μπορώ να αντιληφθώ και να έκφράσω. Έχω, πάντως, την ύποψια ότι τουλάχιστον σε κάποιες διαλεκτολογικές ποικιλίες της έλληνικής διατηρείται άκομα ή άρχιγονή προσωδια, που έκφράζεται στην δάσυνσι, στην μακρότητα και στην βραχύτητα των φωνηέντων.

Έπειδη τό μονοτονικό είναι δια νόμου επιβεβλημένο στο εκπαιδευτικό μας σύστημα, ήμουν ύποχρεωμένος να τό τηρώ, και τό τηρώ μεχρι σήμερα, στο καθημερινό διδακτικό μου έργο. Παρέμνε, ωστόσο, διαχυτη ή άπορία μου για την σκοπιμότητα του μονοτονικού. Αν, διερωτόμουν, οι εὐήκοοι όντως διαβάσουν και γραφουν εύκολότερα και γρηγορότερα με τό μονοτονικό, έπειδη είναι ούτως ή άλλως σε θέσι να κάνουν αυτόματη μετακώδικευσι άνάμεσα στην πρωτογενή άκουστική και στην δευτερογενή όπτική εικόνα των λέξεων, τότε έχει καλώς. Αν, όμως, δεν είναι έτσι, μήπως αυτό δεν ισχυή συλλήβδη για όλους τους εὐήκοους; Αν κάποιοι, εὐήκοοι ή όχι, έχουν άνάγκη τό πολυτονικό για διάφορους λόγους; Πως μπορουνε να τό ξέρουμε; Όλα αυτά μέσα μου περιμεναν άκομα μίαν άπάντησι.

Και ή άπάντησι ήλθε πριν από ένα χρόνο, έντελως τυχαία. Έπεσε στα χέρια μου ένα έξαιρετικά ένδιαφέρον σύγγραμμα με τον χαρακτηριστικό τίτλο: «Η έκδίκησι των τόνων» (Ι. Τσέγκου, Θ. Παπαδάκη και Δ. Βεκιάρη, Εναλλακτικές Εκδοσεις, Αθήνα 2005), τό όποιο πραγματεύεται μία συγκριτική έμπειρική έρευνα μέσα από την προστική της ψυχολογίας της γλώσσας, που άποσκοπούσε στην έπισημανσι ένδεχομένων διαφοροποιήσεων στις ψυχογλωσσικές δεξιότητες συνεπεία της παρουσίας ή της άπουσίας πολυτονικού. Στην έρευνα αυτή μελετήθηκαν οι αντιληπτικές και οι γνωσιακες δεξιότητες παιδιών κατανεμημένων σε δύο ομάδες. Στην μία ομάδα περιλαμβάνονταν παιδιά που άκολουθούσαν την καθιερωμένη σχολική πορεία δια του μονοτονικού. Στην άλλη ομάδα περιλαμβάνονταν παιδιά τα όποια είχαν επί πλέον συστηματική έπαφή με τό πολυτονικό μέσω διδασκαλίας αρχαίων έλληνικών. Σύμφωνα με τα άποτελέσματα του πρώτου μερους της έρευνας, τό όποιο παρουσιαζόταν στο έν λόγω σύγγραμμα, τα παιδιά που είχαν έλθει σ'

έπαφή με τό πολυτονικό παρουσίασαν ύπεροχή στις όπτικοαντιληπτικές τους δεξιότητες σε σύγκρυσι με τα παιδιά που άκολουθούσαν άποκλειστικά τό μονοτονικό. Τό δεύτερο, άδημοσίευτο άκομα, μέρος της έρευνας, του όποιου την σύνοψι είχα την καλή τύχη να μάθω μετά από προσωπική μου έπαφή με τους συγγραφεις, δείχνει και ύπεροχή στις γνωσιακες λεκτικές δεξιότητες από πλευράς παιδιών που είχαν έπαφή με τό πολυτονικό έναντι παιδιών που δεν είχαν.

Η «Έκδίκησι των τόνων» ήταν για μένα μία όλωσδιολου καλοδεχουμένη και ένθαρρυντική έκπληξι. Αν μη τι άλλο, ήταν όπωσδήποτε μία τολμηρή και θαρραλέα έρευνα, που φαινόταν να άνοιγη σημαντικές μελλοντικές προσπτικές. Την κοίταξα με θετικό κριτικό πνεύμα και θαύμασα την πρωτοτυπια και τό σθένος της. Κι' άθελά μου έκανα πάλι ένα ταξιδι πίσω στον χρόνο, για να θυμηθώ εκείνη την πάγερη ασφυξια που έννοιωσα τότε που είχε μόλις καθιερωθι τό μονοτονι-

κό. Αναρωτήθηκα πως θα είχαν άραγε έξελιχθι τα πράγματα, αν μία παρόμοια έρευνα είχε γίνει τότε.

Πάιρνοντας άφορμη από την «Έκδίκησι των τόνων», άποφάσισα να διερευνήσω έξονυχιστικά όλη την ιστορια σε σχέση με την διαμαχη πολυτονικού και μονοτονικού. Η βαθιά προσήλωσι μου στην γλωσσολογική έρευνα των κινηματικών γλωσσών και στην εκπαιδευσι άνηκόων μαθητών με είχε έντελως άπορροφήσει μονόπλευρα για πάνω από είκοσι χρόνια, και ίσως γι' αυτό δεν είχα την παραμικρή ιδέα του τι είχε στο μεταξύ διαδραματισθι. Έμαθα για την «Δίκη των τόνων» και για την «Αντιδικια των τόνων», έψαξα για σχετική άρθρογραφια που είχε προηγηθι πριν από την μονοτονική μεταρρύθμισι, κι' άκομα για άρθρογραφια σχετική με την «Έκδίκησι των τόνων». Κατάφερα, μάλιστα, να βρω και να διαβάσω στον διαδικτυακό ιστόχωρο www.polytoniko.org ώρισμένα έξαιρετικά κείμενα για τό πολυτονικό, καθώς έπίσης και τα Πρακτικά της συνεδρίασεως της

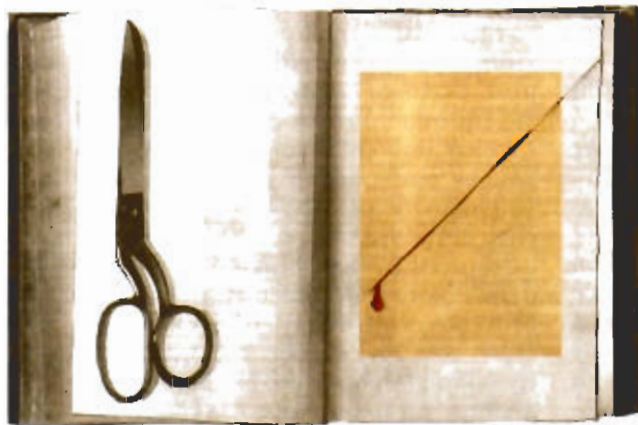
Βουλής των Ελλήνων εκείνη την νύχτα που καθιερώθηκε το μονοτονικό πριν από είκοσι πέντε χρόνια. Και κάθε τι νέο που ανακάλυπτα, με άφηνα πάντα με το στόμα ανοιχτό. Δεν ήξερα πιά τι να πω.

Εκείνο, πάντως, που με άφησε κυριολεκτικά άναυδο, ήταν η επιπολαιότητα και η βιασύνη με την οποία ψηφίστηκε η καθιέρωση του μονοτονικού. Πέρα από ιδεολογικά πυροτεχνήματα και αναμασήματα παλαιότερων απόψεων, για την γλωσσολογική έγκυρότητα των οποίων αμφιβάλλω, δεν μπόρεσα να βρω κανένα σοβαρό έρεισμα που να δικαιολογή την μονοτονική μεταρρύθμιση. Σκεφτόμουν ότι θα μπορούσε η Βουλή, και θα είχε κάθε δικαίωμα και υποχρέωση να το κάμη, να προτείνει αρχικά την διεξαγωγή μίας ευρείας μεσοπρόθεσμης πειραματικής εμπειρικής εφαρμογής του μονοτονικού σε επιλεγμένα σχολεία, με συνακόλουθη διεπιστημονική αξιολόγηση, ώστε να είναι σε θέσι να κρίνη και να προχωρήσει μετά στην μεταρρύθμιση ή όχι. Δεν είδα πουθενά κάτι τέτοιο. Έστω, είπα μέσα μου καλόπιστα, ότι πιθανώς υπήρχαν διάφοροι ήθικοι περιορισμοί για μία τέτοιου είδους έρευνα, ή οποία σαφώς θα υποδήλωνε εκπαιδευτικές διακρίσεις. Γιατί, τότε, να μην είχε προηγηθεί ένα δημοψήφισμα; Αν υπήρχε έντονο λαϊκό αίτημα υπέρ του μονοτονικού, με ένα δημοψήφισμα θα είχε διαπιστωθεί, όποτε όλοι μας θα λογαριαζόμασταν σήμερα ισότιμα και δημοκρατικά με τις όποιες συνέπειες της μονοτονικής μεταρρυθμίσεως.

Μετά από αυτές τις διαπιστώσεις, και βλέποντας ότι υπάρχουν σήμερα πολλοί σοβαροί άνθρωποι που υποστηρίζουν το πολυτονικό, αποφάσισα εδώ και λίγους μήνες να επαναφέρω στην ζωή μου τους τόνους και τα πνεύματα. Δεν έχω την πρόθεση να επιβάλω το πολυτονικό σε κανένα. Επιθυμία μου είναι να ξαναζήσω την γλυκιά μελωδία των λέξεων, το τραγούδι της ψυχής τους, να εξασκηθώ πάλι με το τιμόνι της όπτικής προσώδιας στην πειθαρχημένη και καθαρή αντίληψη και έκφραση των κειμένων μου. Και να επικοινωνώ με τους ανθρώπους, όσο μπορώ, να τους παρέχω έρεισματα για να μπορούν εκείνοι να κρίνουν ελεύθερα. Έχω ήδη γράψει ένα σχετικό γλωσσολογικό δοκίμιο για το πολυτονικό στον ιστόχωρο www.polytoniko.org, όπου είναι ο χώρος κατάλληλος για τέτοια κείμενα.

Με θλίβει η στείρα αντιπαλότητα.

Δεν οδηγεί πουθενά. Η «Εκδίκηση των τόνων» είναι μία αξιόπαινη προσπάθεια, που πολύ θα εύχομουν να ευοδωθεί με ανάλογη συνέχεια. Οραματίζομαι μία επίσημη ευρεία συγκριτική έρευνα πεδίου με ευθύνη από διάφορους κλάδους των γλωσσικών επιστημών, στην οποία θα μπορούσαν να συμμετάσχουν όσο το δυνατόν περισσότερα σχολεία. Γιατί δεν προτείνουν κάτι τέτοιο οι επικριτές της; Θεωρώ ότι η ένμερι αρνητική κριτική που εισέπραξε πρόσφατα η «Εκδίκηση των τόνων» είναι άδικη. Για να το θέσω ένδεικτικά και συγκεκριμένα, δεν θα έλεγα ποτέ ότι η αρχαία ελληνική αποτελεί «ξένη γλώσσα», όποτε τα όποια ευεργετικά

αποτελέσματα της συστηματικής έπαφής μικρών παιδιών με την αρχαία ελληνική θα ήταν συνυφασμένα με την έν γενει ευεργετική εκμάθησι μίας ξένης γλώσσας. Δεν μπορεί γλωσσολογικά να γίνη δεκτή η άποψη περί «ξένης γλώσσας» στην περίπτωση των αρχαίων ελληνικών για τους Έλληνες. Η μελέτη της διαχρονικής ιστορικής πορείας της ελληνικής γλώσσας, ή οποία για μεθοδολογικούς σκοπούς χωρίζεται σε φάσεις, δείχνει μία άρρηκτη εξέλικτική συνέχεια. Όταν ήμουν στο σχολείο μαθητής, διδάχθηκα τα αρχαία ελληνικά επί έξι χρόνια έξι ώρες την εβδομάδα. Θεωρώ τον έαυτό μου έξαιρετικά εύτυχη που είχα τότε όλους εκείνους τους έμπνευσμένους φιλολόγους καθηγητές να μου μεταλαμπαδεύουν την γλωσσική γνώση, και πάντα νοιώθω εύγνωμοσύνη απέναντι τους. Είμαι, λοιπόν, σε θέσι και βιωματικά να διαπιστώνω ότι η αρχαία ελληνική γλωσσική κληρονομιά έπιζει ολοζώντανη ως τις μέρες μας.

Για να μην είμαι, όμως, δογματικός ή έγωκεντρικός, παραδέχομαι ότι είναι πιθανό το μονοτονικό να αποβαίνει ευεργετικά για κάποιους ανθρώπους που ίσως άδυνατούν ν' άφομοιώσουν ή να χρησιμοποιήσουν δημιουργικά την πολυτονική γραφή. Σε τελευταία

άναλυσι, είναι πολλοί εκείνοι που διατείνονται ότι εκφράζονται πιο ελεύθερα και αξιόπιστα με το μονοτονικό. Αυτό φαίνεται σεβαστό και δικαιολογημένο, αφού ήδη έχει διαπιστωθεί ότι μεταξύ των ανθρώπων υπάρχει όντως ποικιλία μαθησιακών στρατηγικών για την κατάκτηση και τον χειρισμό της γραπτής γλώσσας έν γενει. Γιατί, λοιπόν, να μην δεχθούμε μία παράλληλη και έκατέρωθεν άποδεκτή επίσημη συνύπαρξη και των δύο συστημάτων, του πολυτονικού και του μονοτονικού; Δεν υπάρχει κανένα κώλυμα, αντίθετα μπορεί με μεγάλη βεβαιότητα να λεχθή ότι με τον καιρό κάποιο από αυτά τα δύο θα έπικρατήσει φυσικά και άβιαστα μέσα από την ελεύθερη γλωσσική χρηση. Από ελεύθερους ανθρώπους, μονιασμένους σε μία συναινετική συμφιλίωση, κι όχι άναλωμένους μέσα σε στείρες αντιπαλότητες. Άς μην ξεχνάμε ότι η γλώσσα είναι το πολυτιμότερο αγαθό όλων μας.

Και για να τελειώσω την προσωπική μου αυτήν αφήγησι, αφήνω έναν από τους πιο δεξιότεχνες μάστορες της ελληνικής γλώσσας, τον Κωστή Παλαμά, που μου έδειξε όσο κανείς άλλος την μεγάλη αξία που έχει η άφοσιωμένη, φροντισμένη και σχολαστική έπεξεργασία του γραπτού κειμένου, να υπενθυμίση με τους στίχους του κάτι μεγάλο, που νομίζω τά λέει όλα: «... Γνώμες, καρδιές, όσοι Έλληνες, ό,τι είστε, μην ξεχνάτε, δεν είστε από τα χέρια σας μονάχα, όχι. Χρωστάτε και σε όσους ήρθαν, πέρασαν, θά 'ρθούνε, θά περάσουν. Κριτές, θά μας δικάσουν Οι άγέννητοι, οι νεκροί...»